

GÜMRÜK SİRKÜLERİ
Sayı: 2014/126

Tarih: 24/12/2014
Ref : 6/126

**Konu: ANAYASA MAHKEMESİ GÜMRÜK KANUNU’NUN 216’NCI
MADDESİNİN BİRİNCİ CÜMLESİNİ İPTAL ETMİŞTİR**

A. Genel Bilgi

12/12/2014 tarihli ve 29203 sayılı Resmi Gazete’de 22/05/2014 tarihli ve 2013/104 Esas, 2014/96 Karar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı (AYMK) yayımlanmıştır (Ek 1).

Söz konusu AYMK ile Gümrük Kanunu’nun 216’ncı maddesinin birinci cümlesi, Anayasa’nın 2’nci ve 35’inci¹ maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. İptal edilen söz konusu cümle şu şekildedir: “Yetkili idareler tarafından, gümrük vergileri ile bunların ödenmelerine bağlı olarak tahsil edilmiş gecikme faizinin veya gecikme zammının geri verilmesinde idarece faiz ödenmez.”

İptalden sonra Gümrük Kanunu’nun 216’ncı maddesi şu şekli almıştır: “Ancak,² geri verme kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içerisinde idarece söz konusu kararın uygulanmaması halinde, ilgilinin talebi üzerine, üç aylık sürenin bitiminden itibaren faiz ödenir. Bu faiz, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun tecil faizine ilişkin hükümlerine göre hesaplanır.”

B. İptalden Sonra Geline Noktaya İlişkin Tespitler

İptalden sonra Gümrük Kanunu’nun 216’ncı maddesinde mevcut olmaya devam eden hüküm, Anayasa Mahkemesi’nce (AYM’ce) iptal edilen cümlenin öngördüğü uygulamanın istisnasını oluşturmaktaydı. Dolayısıyla, AYM’nin iptal kararının, söz konusu hüküm bağlamında, iptalden önceki ve sonrası uygulamayı farklılaştıran bir boyutu bulunmamaktadır.

¹ Anayasa’ya aykırılık iddiasıyla AYM’ye yapılan başvuruda, Anayasa’nın 10’uncu maddesine de aykırılık iddia edilmiştir. İptali istenen kural AYM’ce Anayasa’nın 2’nci ve 35’inci maddelerine aykırı bulunup iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 10’uncu maddesi hükmü çerçevesinde inceleme yapılmamıştır.

² Hükümdeki “ancak” sözcüğü, hiçbir yere bağlanmadığı için, boşlukta ve anlamsızdır.

İptal edilen cümle, gümrük vergileri ile bunların ödenmelerine bağlı olarak tahsil edilmiş gecikme faizinin veya gecikme zammının geri verilmesinde idarece faiz ödenmeyeceği kuralını getirmişti. Bu kuralın iptali, Gümrük Kanunu'nun 216'ncı maddesinde iptalden sonra da mevcut olmaya devam eden hüküm uyarınca ödenen faizler dışında, vergilerin, gecikme zam ve faizlerinin geri verilmesinde idarece faiz ödenmesinin önünü açmış mıdır? Geline nokta itibarıyla, sorulması gereken esas soru budur.

Gümrük Kanunu'nun 216'ncı maddesinin iptalden sonraki yeni şekli dikkate alındığında yukarıdaki soruya olumlu yanıt verilmesi zordur. Söz konusu madde, mevcut haliyle, yalnızca, geri verme kararının üç ay içinde uygulanmadığı durumlarda ve üç ayın bittiği tarihten sonraki dönem için idarenin faiz ödemesini öngörmektedir. Bu öngörü, kendiliğinden diğer durumları idarenin faiz ödeyeceği durumlar kapsamı dışında bırakmaktadır.

AYM'nin iptal kararına karşın mevcut hükümlerin ortaya koyacağı uygulama bu olacağı mütalaa edilmektedir. Bu uygulamayı ise, söz konusu iptal kararında vurgulanan gerekçeler ışığında Anayasa'ya uygun bulma olanağı yoktur.

C. Öneri-Beklenti

Bu bağlamda, uygulamaya söz konusu iptal kararındaki gerekçeleri de gözetken ve Anayasa'ya uygun olacak şekilde yön verecek yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bu yasal düzenlemenin ivedilikle yapılması mükellef hakları bakımından önem taşımaktadır.

Saygılarımızla,

**DENGE İSTANBUL YEMİNLİ
MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.**

Ek 1: Anayasa Mahkemesi Kararı

(*) Sirkülerlerimizde yer verilen açıklamalar sadece bilgilendirme amaçlıdır. Tereddüt edilen hususlarda kesin işlem tesis etmeden önce konusunda uzman bir danışmandan görüş ve destek alınması tavsiyemiz olup; sadece sirkülerlerimizdeki açıklamalar dayanak gösterilerek yapılacak işlemler sonucunda doğacak zararlardan müşavirliğimiz sorumlu olmayacaktır.

(**) Sirkülerlerimiz hakkında görüş, eleştiri ve sorularınız için aşağıda bilgileri yer alan uzmanımıza yazabilirsiniz.

Cahit YERCI
Yeminli Mali Müşavir
Kaliteden Sorumlu Ortak
cyerci@mazarsdenge.com.tr

EK:1

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2013/104

Karar Sayısı : 2014/96

Karar Günü : 22.5.2014

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Mersin 2. Vergi Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 27.10.1999 günlü, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 216. maddesinin birinci cümlesinin Anayasa'nın 2., 10. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Fazladan ödendiği ileri sürülen gümrük ve katma değer vergisinin iadesi istemiyle yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“I- ANAYASANIN 2'NCİ MADDESİ YÖNÜNDEN :

Anayasanın 2'nci maddesinde, “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde; insan haklarına saygılı Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.” hükmüne yer verilmektedir.

Hukuk devleti insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kuran bunu sürdürmekte kendini yükümlü sayan bütün eylem ve işlemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir.

Hukuk devleti ilkesinin en önemli gereklerinden biri kuşkusuz kuralları uygulayacak devlet işlerini yürütecek olan yönetimin hukuk düzenine bağlı olmasının sağlanmasıdır. Yine hukuk devletinin en önemli unsurlarından birisi de yasaların genel olması ilkesidir. Bunun gereği ise yasa önünde eşitliktir. Buna göre aynı hukuki koşullarda idare ile vatandaş arasında farklılık olmaması, başka bir ifade ile idare için getirilen koşulların, aynı pozisyondaki vatandaş için de getirilmesi (nimet veya külfetçe eşit olması) gerekir.

Bu bağlamda somut ihtilaf ele alınacak olursa; 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 207 ve 216'ncı maddelerinde gümrük yükümlülükleri için bazı yükümlülükler dolayısıyla gümrük idaresi lehine bazı düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre 216'ncı maddenin birinci cümlesinde, yetkili idareler tarafından, gümrük vergileri ile bunların ödenmelerine bağlı olarak tahsil edilmiş gecikme faizinin veya gecikme zammının geri verilmesinde idarece faiz ödenmeyeceği, ikinci cümlesinde ise, geri verme kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içerisinde idarece söz konusu kararın uygulanmaması halinde, ilgilinin talebi üzerine, üç aylık sürenin bitiminden itibaren faiz ödeneceği, bu faizin, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun tecil faizine ilişkin hükümlerine göre hesaplanacağı düzenlemeleri, anılan Kanun'un 207'nci maddesinde ise, yükümlülerden

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51'inci maddesine göre tespit edilen gecikme zammının tahsil edileceği hükmü bulunmaktadır.

Bu hükümlerin birlikte değerlendirilmesinden, idarenin gümrük vergilerinin eksik ödenmesi ve/veya hiç ödenmemesi halinde hangi gümrük rejimi olursa olsun beyannamenin tescil tarihinden itibaren gecikme faizi (veya zammı) oranında faiz uygulanırken, gümrük yükümlüsünden haksız tahsil edilen vergilerin Gümrük Kanunu uyarınca geri verilmesinde, gümrük yükümlüsüne geri verme kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içerisinde idarece söz konusu kararın uygulanmaması halinde, ilgilinin talebi üzerine, üç aylık sürenin bitiminden itibaren tecil faizi oranında faiz öngörmektedir. Bir nevi burada devlet alacağına hemen beyannamenin tescil tarihinden itibaren faiz başlatılırken devletin borcu söz konusu olunca yükümlünün ödenmemesi gerektiği halde ödediği gümrük vergileri için beyannamenin tescil tarihinden sonraki tarihte yaptığı başvuru üzerine (ki bu süre 3 yıllık zamanaşımına tabi) geri verme kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içinde uygulanmazsa bu sürenin bitiminden itibaren faiz işletilmektedir. Ayrıca devlet alacağı için gecikme zammı oranında faiz alınmakta iken devlet borcuna tecil faizi oranında faiz verilmektedir.

Gümrük Kanunu'nun 216'ncı maddenin en önemli olan ve bu ihtilafın konusu olan açmazı ise; mahkeme kararıyla hukuka aykırılığı sabit hale gelen ancak vatandaşın iyi niyetle ödediği verginin geri verilmesi söz konusu olunca bunun için faiz öngörülmemesidir. Oysa mahkeme kararıyla hukuka aykırılığı ortaya konulan ve tahsil edilen vergi de; haksız tahsil edilen bir vergi olup, aylar veya yıllar sonra iadesi sırasında enflasyonist ortamda faiz uygulanmaması mükellef yönünden ekonomik eksilme idare yönünden ise sebepsiz zenginleşme sonucunu doğurmaktadır. Yasa koyucunun devlet alacağının her tür geç tahsilinde, (yargı kararı sebebiyle geç tahsil edilse bile), beyannamenin tescil tarihinden itibaren faiz işletirken, yargı kararı gereği iade etmek zorunda olduğu vergilere faiz öngörülmemesi, hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Her ne kadar, mahkeme kararıyla hukuka aykırılığı ortaya konulan vergilerin, iadesinin zaten zorunlu olduğu, iade sırasında ekonomik kaybı karşılamak için genel hükümlere göre "hizmet kusurundan dolayı" faiz için ayrıca hüküm kurulabileceği, düşünülse de; öncelikle faiz talepleri, somut olayımızda olduğu gibi yargı yerlerince hemen 216'ncı maddeyle irtibatlandırılmakta ve yasadaki bu yönde düzenleme olmadığı için talep reddedilmektedir. İdarece, yasa gereği yapılan iadelerde ise, üç aydan sonrası için faiz uygulanarak devlet alacağı ile borcuna farklı muamele yapılmaktadır. (Danıştay Yedinci Dairesi'nin 17.11.2011 tarih ve E:2008/4175, K:2011/7751 sayılı, 23.03.2012 tarih ve E:2008/3765, K:2012/970 sayılı Kararları)

Sonuç itibarıyla; 216'ncı maddede devlet borcu diyebileceğimiz iade edilen vergilerde geri verme kararının üç ay içinde uygulanmaması halinde üç ay sonrasından faiz işletilmesi ve de en önemlisi, yargı kararı gereği iadesi gereken vergilerde faiz ödemesinin hiç düzenlenmemesi sebebiyle 216'ncı maddenin Anayasanın hukuk devleti ilkesine ve dolayısıyla 2'nci maddesine açıkça aykırıdır.

2- ANAYASANIN 10'UNCU MADDESİ YÖNÜNDEN:

Anayasanın 10'uncu maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek: 7.5.2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. (Değişik: 9.2.2008-5735/1 md.) Devlet organları ve idare

makamları bütün işlemlerinde ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." hükmü yer almaktadır.

Anayasada düzenlenen eşitlik; kuşkusuz ki mutlak bir eşitliği değil hukuki eşitliği ifade etmektedir. Hukuki eşitlik ise; birbiriyle aynı durumda olanlara aynı kuralların uygulanması ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasının engellenmesidir. Buna göre eşitlik ilkesi; aynı hukuki durumda bulunanlar için haklarda ve ödevlerde, yetkilerde ve sorumluluklarda, fırsatlarda ve hizmetlerde eşitliğin sağlanması ve ayırım yapmamayı gerektirir ki bu ilkedен devlet organları da muaf değildir.

Bu bağlamda somut ihtilaf ele alınacak olursa; 4458 sayılı Kanun'un 207'nci maddesinde genel olarak devletin değişik sebeplerle geç tahsil edebildiği gümrük vergilerine beyannamenin tescil tarihinden geçerli olmak üzere faiz uygulaması öngörülmüşken, 216'ncı maddesinde geri verilecek vergilere üç aydan sonrası için faiz öngörülmüş olup, yargı kararı gereği yapılan vergi iadelerine hiçbir şekilde faiz uygulaması öngörülmemiştir.

Burada iki yönden kanun önünde eşitlik ilkesi mükellef aleyhine devlet lehine ihlal edilmiştir. Öncelikle geciken tahsilatlara faiz uygulanması, ekonomik bir gereklilik olup; enflasyonist bir sistemde, geç tahsilat her iki taraf içinde aynı sonucu doğurur. Çünkü faiz; enflasyonist sistemde ekonomik değer kaybının tazmin aracıdır. Dolayısıyla geciken ödemelerde; alacaklı Devlet'te olsa mükellefte olsa aynı ekonomik kurala tabi olup faiz her ikisi yönünden de aynı önemde bir haktır. Dolayısıyla devlet alacağına faiz uygulayıp mükellef alacağına (vergi iadesine) faiz uygulamamanın hukuki ve ekonomik izahı yoktur. Bunun sonucu hukuken, ekonomi kurallarına göre aynı konumda olan iki tarafa farklı muamele yapılması sonucu doğmaktadır.

Kimi yasalarda mali yükümlülükler düzenlenmiş olup çeşitli vergi, resim ve harçların her birinin ayrı bir usul ile beyan, tarh ve tahsil edilmesinin kurala bağlanması bu yükümlülüklerin farklı özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Genel olarak verginin beyanı, tarh, tahakkuk ve vergi mahkemelerinde dava açma usulü ile ilgili kurallar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda, tahsile ilişkin kurallar ise 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da yer almıştır. Gümrük vergi ve cezaları konusunda ise verginin beyanı, hesaplanması, tahakkuku, gümrük idaresine itiraz ve dava açılması ile ilgili kurallar 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda düzenlenmiş, gümrük vergi ve cezalarının tahsilat usulü de 6183 sayılı Yasa'da belirtilmiştir.

İtiraza konu edilen 4458 sayılı Kanun'un 216'ncı maddesindeki faize ilişkin düzenlemeyle benzer hükümler içeren, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 112'nci maddesi, Anayasa Mahkemesi'nin 10.02.2011 tarih ve E:2008/58, K:2011/37 sayılı kararıyla iptal edilmiş, bu kararda da, vergi, resim ve harç gibi mali yükümlülüklerin her biri farklı özelliklere sahip iseler de, diğer vergi mükellefleri ile gümrük vergisi mükelleflerinin, mükellef olma, kendilerinden tahsil edilmesi gereken mali yükümlülüklerin kamu gücüne dayanılarak alınması ve ödenmemesi gerektiği halde ödenen vergilerin iadesinde uygulanacak kurallar bakımından aynı hukuksal durumda oldukları tespiti yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı üzerine 6352 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesiyle 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 112'inci maddesinin yeniden düzenlenen 4 ve 5'inci fıkraları ile 4458 sayılı Kanun'un 216'ncı maddesi aynı hukuksal durumda olan vergi yükümlülerinin geri verilmesi gereken vergilere faiz ödenmesinde farklı hukuksal durumda olmalarına sebebiyet vermektedir.

Bu sebeple 216'ncı maddede, ödenmiş gümrük vergilerinin geri verilmesi kararının uygulanmaması halinde üç aydan sonrası için faiz uygulamasını düzenlemesi, diğer taraftan aynı durumdaki devlet alacaklarına 207'nci maddede beyannamenin tescil

tarihinden geçerli faiz uygulaması öngörüldüğü halde yargı kararı uyarınca iade edilen vergiler için hiç faiz öngörülmemesi birlikte değerlendirildiğinde bu durumun Anayasanın 10'uncu maddesinde düzenlenen, kanun önünde eşitlik ilkesine açık aykırılık oluşturmaktadır.

3- ANAYASANIN 35'İNCİ MADDESİ YÖNÜNDEN:

Anayasanın 35'inci maddesinde, “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının, kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.” hükmü düzenlenmiştir.

Ekonomilerde bir değişim vasıtası olan para, çeşitli ticari, sınai, zirai vs. faaliyetlerde kullanılmakla, sahibine kazanç, kira, nema vs. adlar altında kimi yararlar sağlayan ekonomik bir değerdir. Paranın, sahibi dışındaki kişi ve kuruluşlarca kullanılması, sahibinin bu ekonomik değerden mahrum bırakılması sonucunu yaratması yanında, enflasyon etkisinde olan ekonomilerde, paranın değerini, yani alım gücünü enflasyon oranına bağlı olarak yitirmesine neden olur. Anayasa Mahkemesinin 26.11.1999 gün ve 23888 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 15.12.1998 gün ve E: 1997/34, K: 1998/79 sayılı kararında da belirtildiği gibi; enflasyon ve buna bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, hazine bonusu ve devlet tahvilli faiz oranlarının yüksekliği, borçlunun yararlanması, alacaklının ise zarara uğraması sonucunu doğurmaktadır. Hukuk sistemlerinde paranın sahibinden başkası tarafından kullanılmasının neden olduğu bu zarar, “faiz” adı altında yapılan ek ödemelerle karşılanmaktadır. Anayasa Mahkemesinin 21.9.1988 gün ve E: 1988/7, K: 1988/27 sayılı kararında, Vergi Usul Kanununun 112'nci maddesinde öngörülen “gecikme faizi” ile ilgili olarak yapmış olduğu niteleme de bu yoldadır.

Dahası; İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Birinci Dairesi de 9 Mart 2006 gün ve 100162/02 sayılı Eko-Elda Avee/Yunanistan kararında, vergi olarak haksız tahsil edilen ve beş yıl beş ay sonra geri verilen meblağdan yararlanma hakkından uzunca süre mahrum kalınmamasını, ilgilinin mali durumunda önemli ve kesin zararlar neden olduğunu; bu durumun da 1 Nolu Protokolün 1'inci maddesini ihlal ettiğini kabul etmiştir.

Avrupa Mahkemesi, anılan kararında, genel yarar ile kişi yararı arasında olması gereken dengeyi bozduğunu söylediği söz konusu zararın tazminine, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin düzenlemelerine dayanarak karar vermiş; tazminatın hesabına da, ölçü olarak gecikme faizi oranını esas almıştır. (Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 26.1.2007 gün ve E:2006/182, K:2007/3 sayılı kararı - muhalefet şerhi)

Faiz, ekonomik açıdan paranın fiyatıdır. Herhangi bir kimse kendine ait olmayan bir parayı, hangi isim altında olursa olsun, belli bir süre kullandığında asıl sahibine faiz ödemek zorundadır. Paranın likidite (elde tutulma, cepte bulundurma, kullanıma hazır halde) olması her an her türlü hizmet, emtia veya üretim faktörünü satın alabilmesine olanak verir. Parayı elinde nakit veya hesabında bulunduran piyasa ekonomisi kuralları gereği geleceğe dönük olanaklardan yararlanabilir. Hak edildiği halde kişinin tasarrufuna geçmeyen paranın enflasyonist ortamlarda sahibinin satın alma gücünde kayıplara neden olacaktır.

Devlete ödenmesi gereken vergilerin mükellefler tarafından zamanında ödenmemesi sonucu mükellefler bu paraları başka amaçlarla kullanarak çeşitli yararlar sağlamakta olup devlet vergi gelirlerinin bir kısmından yoksun kaldığı için harcamaları kısmak veya borçlanmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle Devlete faiz ödemesi yerindedir.

Diğer taraftan vatandaşa haksız yere ödediği vergiyi ya borçlanarak temin ettiği ya da bazı gereksinimlerini kısarak, va-geçerek ödediği ve belli bir zaman devletin kasasında haksız olarak tutulduğunun yargı kararıyla saptanması halinde aynen devlete ödenen gibi vatandaşa da yoksun kaldığı dönemler için aynı oranda ve miktarda bir miktarın ödenmesi mülkiyet hakkının korunması ilkesine uygun olacaktır.

Buradan da anlaşıldığı üzere, gerek kişi gerek devlet yönünden, alacağının zamanında ödenmemesi halinde, ekonomik varlıkta enflasyon sebebiyle azalma olmakta, bir nevi mülkiyet hakkı zarara uğramakta ve bu zarar faizle telafi edilmektedir. Hal böyle olunca da; mükellefe aylar-yıllar sonra iade edilen vergiye faiz işletilmemesi veya vade tarihinden sonraki dönemlerde işletilmesi kişi aleyhine mülkiyet hakkının ihlali sonucunu doğurmaktadır.

Bu sebeple, 216'ncı madde gerek, yasa gereği yapılan ödenmiş gümrük vergilerinin geri verilmesi kararının uygulanmaması halinde üç aydan sonrası için faiz uygulaması gerekse yargı kararı uyarınca iade edilen vergiler için hiç faiz öngörülmemesinde, aynı durumdaki devlet alacaklarına beyannamenin tescil tarihinden itibaren geçerli olmak üzere faiz uygulaması öngörüldüğünden Anayasanın 35'inci maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

4) YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

İhtilaf her ne kadar parasal konuyla ilgili olup, telifisi güç sonuçlar doğurmayacakmış gibi görünse de; gerek yargı yerlerindeki farklı uygulamalar, gerekse devletin alacaklarına farklı borçlarına farklı tutum sergilediği kanaatinin toplumda yerleşmesine sebep olan en somut düzenleme olduğundan, toplumun devlet kavramını algılama tarzının olumsuzluğunu bertaraf etmek için yürürlüğün durdurulmasında kamu yararı olduğu düşünülmektedir.

Davacı şirket tarafından ödenmemesi gerektiği halde ödendiği iddia edilerek gümrük ve katma değer vergilerinin geri verilmesi için yapılan başvurunun gümrük idaresince reddi üzerine açılan davada, davacının faiz isteminin, Gümrük Kanunu'nun "Vergilerin Geri Verilmesi ve Kaldırılması" başlıklı beşinci bölümünde faiz ödenmeyeceğine ilişkin özel düzenleme niteliğinde olan 216'ncı madde hükümleri uygulanarak hüküm kurulabileceğinden, 216'ncı maddenin uygulanması halinde ise faize hükmedilmesine yasal olanak bulunmadığından, bu hükmün Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği görüşüyle iptali ve öncelikle yürürlüğünün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle; 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 216'ncı maddesinin; "Yetkili idareler tarafından, gümrük vergileri ile bunların ödenmelerine bağlı olarak tahsil edilmiş gecikme faizinin veya gecikme zammının geri verilmesinde idarece faiz ödenmez." hükmünün Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2, 10 ve 35'inci maddelerine aykırı olduğu düşüncesi ile iptali ve öncelikle yürürlüğünün durdurulması istemi ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına, dava dosyasının tüm belgeleri ile onaylı suretlerinin dosya oluşturularak karar aslı ile birlikte Anayasa Mahkemesi'ne sunulmasına, bu karar ve suretinin Anayasa Mahkemesi'ne ulaşmasından itibaren beş (5) ay süre ile karar verilmeye kadar davanın bekletilmesine, kararın birer örneğinin taraflara tebliğine, 15.08.2013 tarihinde karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

Kanun'un itiraz konusu kuralı da içeren 216. maddesi şöyledir :

“Madde 216- Yetkili idareler tarafından, gümrük vergileri ile bunların ödenmelerine bağlı olarak tahsil edilmiş gecikme faizinin veya gecikme zammının geri verilmesinde idarece faiz ödenmez. Ancak, geri verme kararının alındığı tarihten itibaren üç ay içerisinde idarece söz-konusu kararın uygulanmaması halinde, ilgilinin talebi üzerine, üç aylık sürenin bitiminden itibaren faiz ödenir. Bu faiz, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun tecil faizine ilişkin hükümlerine göre hesaplanır.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 10. ve 35. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi içtüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL ve Zühtü ARSLAN'ın katılımlarıyla 25.9.2013 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ömer DURAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, Devlet işlerini yürütecek makamların hukuk düzenine bağlı olması gerektiği, vatandaşın peşin olarak ödediği ancak mahkeme kararıyla hukuka aykırılığı sabit hâle gelen vergilerin geri verilmesinde faiz ödenmesinin düzenlenmeyerek engellendiği, idarenin gümrük vergilerinin eksik tahsil edilmesinde durumunda beyannamenin tescil tarihinden itibaren gecikme faizi (veya zammı) almasına karşın haksız tahsil edilen gümrük vergilerinin iadesinde faiz ödenmediği, kanun önünde eşitlik ilkesinin bu açıdan Devlet lehine ve vatandaşların aleyhine ihlal edildiği, hukuk sistemlerinde paranın sahibinden başkası tarafından kullanılmasının neden olacağı zararın tazmininin faiz ile karşılandığı, gerek kişi gerek Devlet yönünden alacağın zamanında ödenmemesi hâlinde ekonomik varlıkta enflasyon sebebiyle azalma olduğu, sonradan yapılacak iadelere faiz işletilmemesi veya vade tarihinden sonraki dönemlerde işletilmesinin kişi aleyhine mülkiyet hakkının ihlali anlamına geleceği dolayısıyla kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kuralla gümrük vergileri ile bunların ödenmelerine bağlı olarak tahsil edilmiş gecikme faizinin veya gecikme zammının geri verilmesinde, yetkili idareler tarafından faiz ödenmeyeceği düzenlenmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her eylem ve işlemi hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 35. maddesinde ise herkesin, mülkiyet hakkına sahip olduğu; bu hakkın kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği; mülkiyet hakkının kullanılmasının topluma yararına aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır.

Mülkiyet hakkı, herkese başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla, sahibi olduğu şey üzerinde dilediği biçimde yararlanma, tasarruf etme, başkalarına devretme, kullanma, biçimini değiştirme, harcama ve tüketme olanağı verir.

Vergi, devletin vatandaşlardan kamu gücüne dayalı ve karşılıksız tahsil ettiği bedel olsa da idarece yapılmış olan vergi tahsilâtının fazla veya yersiz olduğu tespit edildikten sonra bu tahsilât, mükellefler için alacak hâline gelmektedir. Söz konusu alacak hakkı ile bu hakkın sahibine geç iade edilmesi durumunda ilgiliye faiz ödenmesinin de mülkiyet hakkı kapsamında olduğu açıktır.

İtiraz konusu düzenleme ile Devlet, fazla veya yersiz yapılmış tahsilâtlar ile hazinesinde tuttuğu parayı kişilere iade ederken üzerinden uzun zaman geçmiş olsa bile faiz ödememektedir. Düzenleme ile elde edilen kamusal yarar, kamu için öncelikli, genel menfaatleri koruyan, kamu hizmetlerinin sürdürülmesi için zorunlu bir durum olmayıp sadece Devlete başkasının mülkü üzerinde sebepsiz ve karşılıksız biçimde tasarruf etme hakkını vermektedir. Dolayısıyla itiraz konusu kural, kamu kurumları ile kişiler arasında kamu idarelerinin kamu gücüne dayalı olan yetkilerini kullanırken hatalı işlemleri nedeniyle oluşan alacak-borç ilişkilerinin alacaklı olan kişilerin aleyhine kamu kurumlarının da lehine bozulmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca kural, kamu kurumlarının borcunu ödemesini geciktirmede teşvik edici olmakta ve vatandaşların Devlete olan güven duygusunu sarsmaktadır.

Fazla veya yersiz tahsil edilen vergilerin iadesinde faiz ödenmemesine ilişkin kural, kişinin belli bir dönem için faiz gelirinden mahrum kalması sonucunu doğurarak kamusal yarar ile bireysel yarar arasındaki dengenin bozulmasına ve mülkiyet hakkının ihlaline neden olmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden Anayasa'nın 10. maddesi yönünden incelenmemiştir.

VI- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

27.10.1999 günlü, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 216. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesine yönelik yürürlüğün durdurulması isteminin, koşulları oluşmadığından REDDİNE, 22.5.2014 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII- SONUÇ

27.10.1999 günlü, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 216. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 22.5.2014 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Haşim KILIÇ

Başkanvekili
Alparslan ALTAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Zühtü ARSLAN

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN